

— Niektoré aspekty súpisu kočujúcich a polokočujúcich osôb v roku 1959

Je príznačné, že v českej romistike (historiografii) sa viacerí autori zaoberali otázkami vývoja rómskej menšiny po druhej svetovej vojne a objasňovali ich z rôznych uhlov pohľadu a prístupov (štátnej politiky a ideológie, právnych aspektov, etnológie). Sprístupňovanie ďalších archívnych fondov umožnilo zaujať nové postoje aj k zdanlivo už spracovaným a poznaným témam. Takými sú aj zákon o trvalom usídlení kočujúcich osôb z roku 1958 a súpis kočujúcich a polokočujúcich osôb z roku 1959. Od vydania a realizácie týchto de facto proti rómskych opatrení uplynulo už vyše 50 rokov a zatiaľ čo českí bádatelia neustále konfrontujú či spochybňujú získané údaje¹, na Slovensku panuje viac menej neznalosť problematiky. Podnetom pre tento príspevok sa stali v tlači zverejnené nepresné vyjadrenia o minimálnom postihu slovenských Rómov, keďže tu prevládali dlhodobou usadení.² Značné zjednodušenie a zbavovanie zodpovednosti československých straníckych a štátnych orgánov predstavujú niektoré názory o jednoduchom prevzatí sovietskeho modelu pri vydaní zmieneneho zákona. Sledovanie problematiky v dlhodobom časovom a dobovom kontexte dokladá jednoznačne kontinuitu perzekúcie voči príslušníkom rómskej menšiny na našom území a v odlišných politicko-spoločenských režimoch.

Prijatie zákona a realizácia súpisu

Možno tu pripomenúť, že po zložitých peripetiách vývoja tzv. cigánskej otázky³ v päťdesiatych rokoch dospel totalitný režim k nevyhnutnosti nastoliť tvrdý systém asimilačnej politiky obyvateľov cigánskeho pôvodu. Začalo ju uznesenie ÚV KSČ „O práci medzi cigánskym obyvateľstvom v ČSR“ z 8. apríla 1958. V jeho intenciách sa orgánom na rôznych stupňoch ria-

1 Napr. Pavelčíková, 2004; Davidová, 1995; Petráš, 2007.

2 *Pravda*, tlačové agentúry v novembri 2008.

3 Používam v dobovom kontexte.

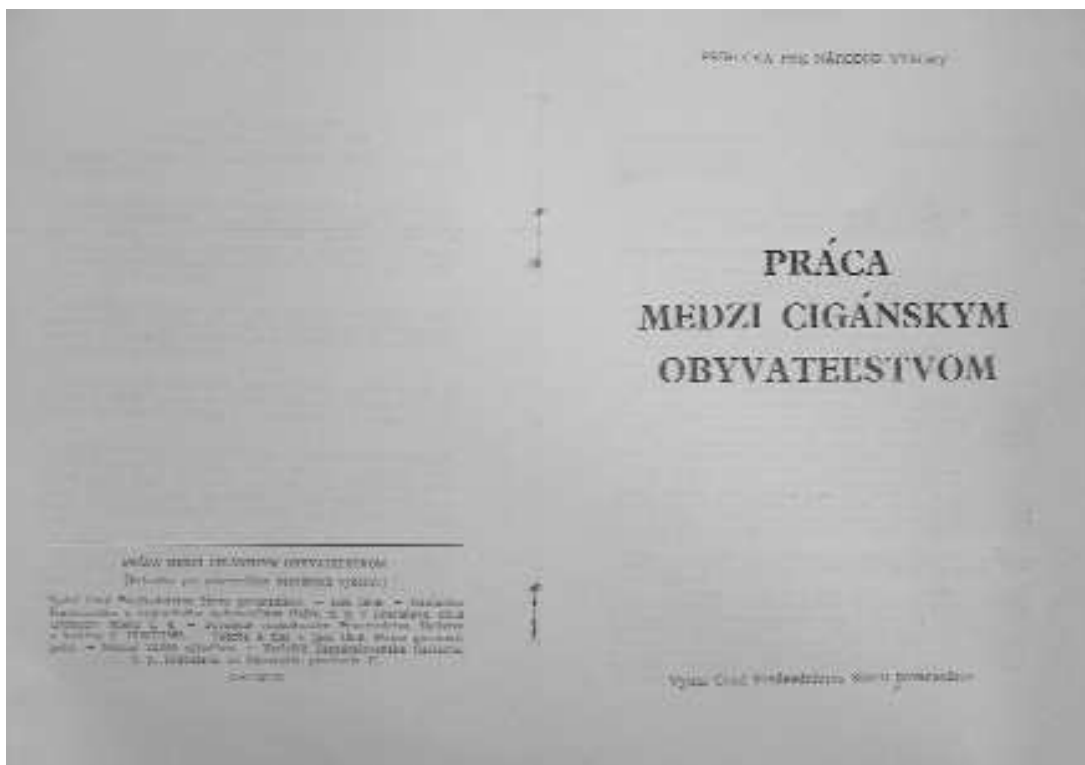
denia direktívne ukladali veľmi náročné a ťažko realizovateľné úlohy vo viacerých oblastiach sociálno-ekonomickej sféry, vzdelávania, prevýchovy, zdravotníckych opatreniach. Na dosiahnutie splnenia striktné vytyčovaných úloh avizovalo sa vydanie legislatívnej úpravy o bezpodmienečnom zákaze kočovania Rómov a ich trvalom usadení. Tento tvrdý a necitlivý zákrok voči časti rómskeho etnika sa permanentne nastoloval od skončenia vojny. Z pohľadu totalitného autoritárskeho režimu spôsob života olašských Rómov – obchodovanie, permanentné presuny v štáte, negramotnosť, zdravotné aspekty, uzavretosť pred vplyvom rodiaceho sa socialistického pracujúceho ľudu – sa „javil v našich podmienkach ako nenormálny“, ako neraz odznelo na poradách v čase príprav uznesenia ÚV KSČ.

Zákon č. 74 zo 17. októbra 1958 „O trvalom usídlení kočujících osob“ bol schválený Národným zhromaždením a verejne vyhlásený 11. novembra 1958. Na jednej strane ukladal národným výborom povinnosť poskytnúť pomoc kočovným osobám pri prechode k usadlému spôsobu života a na druhej strane týmto osobám pod hrozbou trestu zakazoval zotrvať pri kočovnom spôsobe života. Paragraf 3 o trestnom sankcionovaní vstupoval do platnosti až od 1. marca 1959. Zákon teda určil lehotu na usadenie sa do 1. marca, no vydané smernice Ministerstva vnútra (MV) na jeho vykonanie boli v rozpore s ústavou a porušovali osobné práva slobody pohybu a pobytu. Termín súpisu kočujících a polokočujících osob bol stanovený na 3. – 6. februára 1959.⁴ Sporné výklady pojmov „polokočující“ a „potulný“ umožňovali národným výborom a bezpečnostným zložkám zaradiť do súpisu svojvoľne koho chceli. Národné výbory nemohli však splniť podmienky, ktoré im zákon ukladal, a to ponúknuť kočovným osobám „viacero možností ubytovania a viacero pracovných príležitostí“, ktoré v praxi jednoducho neexistovali.

Rôzne interné inštrukcie a porady v rezorte vnútra kvôli realizácii súpisu jednoznačne dokumentovali osobitný postup štátu proti značnej časti Rómov, zároveň s nejednoznačným výkladom pojmov „kočující“ a „polokočující“ museli ich zo súpisu vyberať a uvoľniť k odchodu za prácou. Samotný súpis totiž znamenal zavedenie „súpisových osob“ do osobitnej evidencie, ich daktyloskopovanie, zákaz opustiť obec či mesto bez povolenia národného výboru (NV) či verejnej bezpečnosti (VB).

Centrálne orgány pri inštruovaní podriadených zložiek o otázkach zvládnutia súpisu i kategóriách „kočujících a polokočujících“ si plne uvedomovali diskriminačný charakter celej akcie voči Rómom, a preto ju neodporučili príliš „popularizovať“ a zamedziť prípadným incidentom. Predchádzajúce odhady sa týkali 7 000 – 8 000 kočovných osob u nás. V rámci prí-

4 Pozri text zákona i smerníc v *Romano džaniben* 4/1994. Tiež Pavelčíková, 2004. (Nebo u příspěvku N. Pavelčíkové „Příchod olašských Romů na Ostravsko v padesátých letech 20. století v tomto čísle – pozn. red.).

| Práca medzi cigánskym obyvateľstvom. Príručka pre pracovníkov národných výborov.
Úrad Predsedníctva Sboru povereníkov, Bratislava, 1959. |

pravných prác na vydanie zákona č.74/1958 Zb. sa už v septembri konali rôzne prieskumy rezortu vnútra a počty kočujúcich a polokočujúcich, vrátane tzv. svetských (rôzne zábavné, licenčné podniky) sa rapídne zvyšovali. N. Pavelčíková analyzuje a spochybňuje tieto jesenné odhady s výsledkami súpisu vo februári 1959.⁵ V tomto období sa už národné výbory sústreďovali na odoberanie prostriedkov, ktoré umožňovali kočujúci život (teda kone, vozy, motorové vozidlá a pod.), preto viaceré ukazovatele nie je možné porovnávať. Pred súpisom dochádzalo stále k značnému pohybu týchto osôb, sezónnym návratom do miesta trvalého pobytu či odosielaniu „zahlásiť sa“ do súpisu späť na Slovensko. Závěry zo všetkých prípravných a organizačných porad vyznievali jednoznačne – výkonné orgány národných výborov boli síce pri-

5 Pavelčíková, 2004: tabuľky na s. 67, 70.

pravené na realizáciu súpisu, nie však na vytváranie podmienok trvalého usídlenia kočujúcich a polokočujúcich osôb (absentovali byty, pracovné príležitosti).⁶

Do súpisu bolo v celoštátnom meradle zahrnutých 46 500 osôb, na Slovensku 27 933 osôb, z toho 14 070 osôb nad 15 rokov a 13 863 detí do 15 rokov. Z osôb starších ako 15 rokov išlo o 13 676 Cigánov – Rómov (6 737 mužov a 6 939 žien) a 412 osôb ostatných, tzv. svetských.⁷ Aj keď štátne orgány hodnotili priebeh súpisu ako uspokojivý, v miestnych podmienkach sa vyskytli určité necitlivé prechmaty, zastrašovanie Rómov, šírenie rôznych poplašných správ o táborovej koncentrácii, vyvezení a pod. Kočovníctvo sa likvidovalo jednorazovým represívnym postupom voči časti rómskych obyvateľov a podľa českých bádateľov bol postup tamojších orgánov veľmi tvrdý a razantný (odvedenie osôb z nákupu, zadržanie na železničných staniciach, „výkup“ koní, demontáž kolies od vozov či priame vtrhnutie do bytu).⁸ Na Slovensku sa tiež vyskytli prípady núteného predvedenia k súpisu, nedorozumenia v otázkach nesprávne vyzvaných osôb (tí, ktorí boli usadení a mali trvalé zamestnanie). Miestom trvalej sedentarizácie sa mala stať obec zapísaná do súpisu a de facto „dolapenia“ kočovnej skupiny. Kvôli šíreniu rôznych poplašných správ sa niekoľko sto osôb na súpis nedostavilo a pokúšali sa uniknúť. Potvrdil sa nedostatok pracovných príležitostí na Slovensku, kde zo súpisu bolo treba do pracovného pomeru zaradiť 6 408 práceschopných osôb, a to najmä v poľnohospodárskych okresoch.

Výsledky súpisu prerokovala porada ministra vnútra na základe správy námestníka ministra vnútra. V českých zemiach sa vykázal vyšší počet svetských – vyše 2 600 osôb (v predvojnovom období išlo väčšinou o zmiešané rómske a nerómske páry, neskôr sa tento pojem spájal s prevádzkovateľmi rôznych púťových atrakcií, kolotočiarov a pod.)

Z celkového počtu „súpisových“ osôb nad 15 rokov bolo pred súpisom riadne (t.j. v bytoch) ubytovaných 8 408 osôb, v rómskych osadách a prevažne v chatrčiach 12 323 osôb, v obytných vozoch 867 osôb, v provizórnom ubytovaní 1 372 osôb a bez akéhokoľvek ubytovania 302 osôb.⁹ Tu možno pripomenúť, že slovenské orgány v polovici päťdesiatych rokov

6 Slovenský národný archív /SNA/, Bratislava, fond Povereníctvo vnútra /PV/ – Sekretariát povereníka /1949 – 1960/, č. kart. 183, č. sp. Sek. – 55/59.

7 Jurová, 1996. Situačné správy i celková správa zo súpisu v 3. zväzku dokumentov.

8 Davidová, 1995: s. 198.

9 Archív MV ČR Praha, f. Ministerstvo národní bezpečnosti, arch. Č. A2/1-306. Vysoký počet „riadne“ ubytovaných v bytoch, chatrčiach, osadách tiež dokazuje postihnutie veľkého počtu Rómov, ktorí fakticky nekočovali, ale boli nútení odchádzať za prácou mimo svojho bydliska (sezónne, „na týždňovky“). Vysoká dochádzka za prácou bola charakteristická pre málo rozvinuté regióny až do konca „reálneho socializmu“ aj pre ďalšie menšinové či majoritné obyvateľstvo.

opakovane a detailne mapovali situáciu v identifikovaných 1 305 rómskych osadách, kde v 14 935 domoch žilo 95 092 osôb. Aj tieto údaje potvrdzujú, že súpis postihol Rómov v svojoľne vnímaných kategóriách „polokočujúci“ s trvalým bydliskom v rómskej osade na východnom Slovensku a južnej časti stredného Slovenska. Podľa vtedajších doplňovaných evidencií sa predpokladal celkový počet 150 000 Rómov v ČSR, do súpisu tak priamo zahrnuli vyše 31% rómskych obyvateľov.¹⁰

Výsledky súpisu mali tiež splniť požiadavky overenia totožnosti uvedených osôb, vybavenosť dokladmi, zisťovali sa tiež prípady trestnej činnosti. Osoby vzaté do súpisu mali v držbe celkom 556 motorových vozidiel rôzneho druhu (nákladné a osobné automobily, traktory, vlečky, motocykle), takže ešte stále boli značne mobilní, aj keď sa vozový park oproti jeseni znížil. Časť vozidiel im bola zhabaná, údajne pre zlý technický stav, časť bola navrhnutá na vyradenie, odoberali sa im vodičské preukazy, časť koní bola daná na utratenie zo zdravotných dôvodov.¹¹

Po tomto jednorazovom represívnom zásahu časť evidovaných „kočovných“ Rómov bývala v maringotkách bez kolies, v rôznych vyradených železničných vagónoch i bližšie nešpecifikovaných provizórnych obydliach ešte v sedemdesiatych rokoch, kedy už mala byť bytová otázka vyriešená. Štátne orgány rôznych stupňov opakovane kritizovali náborovú prax podnikov, ktoré pracovné sily potrebovali a snažili sa ich získať, ale nemienili im zabezpečiť vhodné ubytovanie a vytvoriť podmienky pre presťahovanie rodiny pracovníka.

Značné problémy sa prejavili práve pri zisťovaní a overovaní totožnosti jednotlivých osôb, pri dodatočnom vybavovaní matričnými dokladmi, zdĺhavý postup tiež prebiehal pri vydávaní občianskych preukazov osobám zahrnutým do súpisu, ktoré medzitým dovŕšili 15 rokov. Nedostatočná kontrola prihlasovania sa k trvalému pobytu ďalej sťažovala vedenie presnej evidencie tohto obyvateľstva, nadobudnutie ktorej sa malo stať jedným z cieľov sledovaných vykonanými opatreniami voči rómskym obyvateľom. Štátne orgány museli riešiť prípady osôb neoprávnene zahrnutých do súpisu, overovať mnoho sťažností oprávnených aj neoprávnených v zmysle zákona č.74/1958 Zb., nadobúdali poznatky o ďalšom vyhýbaní sa pracovnej povinnosti po zaradení na pracovisko, z evidencie unikali naďalej osoby po základnej vojenskej službe. Napokon bez zabezpečenej práce a možnosti ubytovania nemohli im zabrániť v pokračujúcom svojoľnom sťahovaní do českých krajov a späť.

10 Jurová, 1993: s.44.

11 Pavelčíková, 2004 – uvádza podľa jesenného výkazu takmer 400 koní. Zmienená správa MNB počet utratených koní neobsahuje.

pre kockanje a polikockanje osoby

(Lem. pae vašterem potrebu.)

[illegible]

Prírodná a masa		rod.			
Druh	metode	vek	mierna mrazova	oba	les (ha)
dĺžka, výška, rozmer, váha**)			dát. zberu		dĺžka**)
dĺžka**)			kaj, lesy, lesy, výška		vek k roku A
a početok(s) veku (dĺžka, lesy, výška, k. g. : **)					

Pretrike 4. stupa	Ime, prezime, rođ, mesto nastanka **)	Tržište k. robe A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z, AA, AB, AC, AD, AE, AF, AG, AH, AI, AJ, AK, AL, AM, AN, AO, AP, AQ, AR, AS, AT, AU, AV, AW, AX, AY, AZ, BA, BB, BC, BD, BE, BF, BG, BH, BI, BJ, BK, BL, BM, BN, BO, BP, BQ, BR, BS, BT, BU, BV, BW, BX, BY, BZ, CA, CB, CC, CD, CE, CF, CG, CH, CI, CJ, CK, CL, CM, CN, CO, CP, CQ, CR, CS, CT, CU, CV, CW, CX, CY, CZ, DA, DB, DC, DD, DE, DF, DG, DH, DI, DJ, DK, DL, DM, DN, DO, DP, DQ, DR, DS, DT, DU, DV, DW, DX, DY, DZ, EA, EB, EC, ED, EE, EF, EG, EH, EI, EJ, EK, EL, EM, EN, EO, EP, EQ, ER, ES, ET, EU, EV, EW, EX, EY, EZ, FA, FB, FC, FD, FE, FF, FG, FH, FI, FJ, FK, FL, FM, FN, FO, FP, FQ, FR, FS, FT, FU, FV, FW, FX, FY, FZ, GA, GB, GC, GD, GE, GF, GG, GH, GI, GJ, GK, GL, GM, GN, GO, GP, GQ, GR, GS, GT, GU, GV, GW, GX, GY, GZ, HA, HB, HC, HD, HE, HF, HG, HH, HI, HJ, HK, HL, HM, HN, HO, HP, HQ, HR, HS, HT, HU, HV, HW, HX, HY, HZ, IA, IB, IC, ID, IE, IF, IG, IH, II, IJ, IK, IL, IM, IN, IO, IP, IQ, IR, IS, IT, IU, IV, IW, IX, IY, IZ, JA, JB, JC, JD, JE, JF, JG, JH, JI, JJ, JK, JL, JM, JN, JO, JP, JQ, JR, JS, JT, JU, JV, JW, JX, JY, JZ, KA, KB, KC, KD, KE, KF, KG, KH, KI, KJ, KK, KL, KM, KN, KO, KP, KQ, KR, KS, KT, KU, KV, KW, KX, KY, KZ, LA, LB, LC, LD, LE, LF, LG, LH, LI, LJ, LK, LL, LM, LN, LO, LP, LQ, LR, LS, LT, LU, LV, LW, LX, LY, LZ, MA, MB, MC, MD, ME, MF, MG, MH, MI, MJ, MK, ML, MM, MN, MO, MP, MQ, MR, MS, MT, MU, MV, MW, MX, MY, MZ, NA, NB, NC, ND, NE, NF, NG, NH, NI, NJ, NK, NL, NM, NN, NO, NP, NQ, NR, NS, NT, NU, NV, NW, NX, NY, NZ, OA, OB, OC, OD, OE, OF, OG, OH, OI, OJ, OK, OL, OM, ON, OO, OP, OQ, OR, OS, OT, OU, OV, OW, OX, OY, OZ, PA, PB, PC, PD, PE, PF, PG, PH, PI, PJ, PK, PL, PM, PN, PO, PP, PQ, PR, PS, PT, PU, PV, PW, PX, PY, PZ, QA, QB, QC, QD, QE, QF, QG, QH, QI, QJ, QK, QL, QM, QN, QO, QP, QQ, QR, QS, QT, QU, QV, QW, QX, QY, QZ, RA, RB, RC, RD, RE, RF, RG, RH, RI, RJ, RK, RL, RM, RN, RO, RP, RQ, RR, RS, RT, RU, RV, RW, RX, RY, RZ, SA, SB, SC, SD, SE, SF, SG, SH, SI, SJ, SK, SL, SM, SN, SO, SP, SQ, SR, SS, ST, SU, SV, SW, SX, SY, SZ, TA, TB, TC, TD, TE, TF, TG, TH, TI, TJ, TK, TL, TM, TN, TO, TP, TQ, TR, TS, TT, TU, TV, TW, TX, TY, TZ, UA, UB, UC, UD, UE, UF, UG, UH, UI, UJ, UK, UL, UM, UN, UO, UP, UQ, UR, US, UT, UY, UV, UW, UX, UY, UZ, VA, VB, VC, VD, VE, VF, VG, VH, VI, VJ, VK, VL, VM, VN, VO, VP, VQ, VR, VS, VT, VU, VV, VW, VX, VY, VZ, WA, WB, WC, WD, WE, WF, WG, WH, WI, WJ, WK, WL, WM, WN, WO, WP, WQ, WR, WS, WT, WU, WV, WW, WX, WY, WZ, XA, XB, XC, XD, XE, XF, XG, XH, XI, XJ, XK, XL, XM, XN, XO, XP, XQ, XR, XS, XT, XU, XV, XW, XX, XY, XZ, YA, YB, YC, YD, YE, YF, YG, YH, YI, YJ, YK, YL, YM, YN, YO, YP, YQ, YR, YS, YT, YU, YV, YW, YX, YY, YZ, ZA, ZB, ZC, ZD, ZE, ZF, ZG, ZH, ZI, ZJ, ZK, ZL, ZM, ZN, ZO, ZP, ZQ, ZR, ZS, ZT, ZU, ZV, ZW, ZX, ZY, ZZ	
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

27) Tępych do 12 po wyłączeniu przeciwnego działania; do 100% z 100% (100%) stracono całkowicie, ale pod warunkiem, czyli w razie sukcesu.

DOI: 10.1002/9781118466396.ch13

D) Zistenie a hodnotenie výk. orgánu NV, ktorý vykonal výpis, týkajúci sa súb. na prednej strane listu:

1. O pracovnej kvalifikácii — o osobnej príslušnosti (odbornosti) pomery po čí. výpisu

2. O študijných pomeroch — o študijných výsledkoch — o hygienických a stravovacích zariadeniach — o sociálnom zabezpečení — o pod.

3. O dopravných prostriedkoch, pobytov., učebných pomôckach, ktoré osoba vlastní (mať môže) — o výkonnosti (kapacitách)

E) Určenie osoby (osôb) A. B) (a) (b) pracov. a vzťahov k nim z. 74/1958 Sb. a o jej výkonnosti

(a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

F) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

G) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

H) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

I) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

J) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

K) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

L) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

M) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

N) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

O) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

P) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

Q) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

R) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

S) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

T) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

U) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

V) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

W) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

X) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

Y) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

Z) Výpis vykonal ústa (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

| Súpisový list pre kočujúce a polokočujúce osoby (podľa smerníc PV č. SVV/1-0149/1958 pre výkon zák. č. 74/1958 Sb., o trvalom usídení kočujúcich osôb). |

Ako uvádza R. Petráš, samotný komunistický režim netajil v materiáloch neurčených pre verejnosť sklamanie z výsledkov realizovaného súpisu a ďalších opatrení. Zásahy, ktoré mali dlhodobo zásadne zmeniť život cigánskeho etnika, sa do istej miery zmenili v jednorazovú akciu. Samotný zákon predstavoval jednu z výnimočných právnych noriem týkajúcu sa menšín, možno ho porovnať s represívnym postupom medzivojnovéj ČSR podľa zákona č. 117/1927 O potulných Cigánoch.¹²

Kontinuita perzekúcie – snahy o zákaz kočovania

Množstvo prameňov po roku 1945 a takisto bádatelia sledujúci vývoj rómskej problematiky potvrdzujú kontinuitu perzekučných zásahov voči príslušníkom rómskeho etnika v intenciách prvorepublikových opatrení, viacerých aj z čias monarchie, ktoré umožňovali vystavovať im cigánske legitimácie, kočovnícke listy, dopravovať ich postrkom do domovských obcí respektíve z obce do obce, ako asociálov navrhovať do pracovných táborov a i. Rómovia sa stávali bezprávnymi obeťami a boli obviňovaní zo všetkých excesov v pohraničí, na Slovensku boli vyhánaní z obcí na základe aplikácie a inovácie predpisov zo Slovenského štátu.¹³ V rokoch 1945–1947 sa na medzirezortných poradách pertraktovali návrhy na vytvorenie systému trojstupňových táborov pre cigánske rodiny, kde sa mali selektovať adaptabilní a odsúvať, pokiaľ možno za hranice, údajne cudzí. Šírili sa fámy o zaplavovaní územia nášho štátu cudzími Rómami a orgány štátnej správy zasahovali proti neželanej živeľnej migrácii Rómov z východného Slovenska. Množili sa sťažnosti na potulné cigánske tlupy. Na základe prezidentského dekrétu č. 88/1945 o mobilizácii pracovných síl sa vytváral policajný dozor nad pracovným zapojením Rómov. V intenciách zákona č. 117/1927 sa pripravoval prvý povojnový súpis všetkého rómskeho obyvateľstva v ČSR. Aj keď novelizácia jeho predpisov neprešla kvôli rasovému diskriminačnému obsahu, nezlučiteľnému s novými pomermi ľudovodemokratického režimu, orgány bezpečnosti vykonali v roku 1947 súpis rómskych obyvateľov a vytvorili tak základ osobitnej evidencie v povojnovom období. Rozširujúce sa machinácie s potravinovými lístkami, šatenkami, cezhraničné pašovanie vyvolávali tvrdé metódy riešenia a kontinuita diskriminačných prístupov bola evidentná.

12 Petráš, 2007: s. 243 – 246.

13 Pavelčíková, 2004; Davidová, 1995; Petráš, 2007; Dvořák, 2003: s. 322 – 323; Grulich, Haišman, 1986; Jurová, 2001.

Po februári 1948 a nastolení komunistického režimu sa síce zrušila „cigánska“ legislatívna úprava a Rómovia už nemali podliehať systému s kočovníckymi legitimáciami, daktyloskopickou evidenciou a postrkom, avšak režim začal vytvárať nové, často protiprávne metódy postihu. Diskusie na začiatku päťdesiatych rokov riešili otázky ďalšieho vývoja a postavenia Rómov v novo sa tvoriacej spoločnosti. Odmietli sa snahy o ich vlastnú organizáciu, ktorá by hájila a presadzovala záujmy tohto etnika, obzvlášť, keď naznačovala aj isté politické ambície.¹⁴ Vtedajší aktivisti a odborníci patrili medzi zástancov národnostného sebauvedomovania Rómov (vznikla komisia pre cigánčinu v Orientálnom ústave ČSAV, vehementne sa domáhali rozvoja rómskej národnostnej menšiny spisovateľa na svojej porade v roku 1953, podporu nachádzali v rezorte školstva i kultúry). Samozrejme sa diskutovalo o tejto problematike s prihliadnutím na situáciu v ZSSR a ďalších ľudovodemokratických štátoch. Poznatky absentovali a argumentovalo sa odlišným vývojom i početnosťou Rómov u nás (medzi ministerstvami vnútra, zahraničných vecí, orientálnym ústavom).¹⁵

Tvorba novej politiky voči Rómom prebiehala v rézii rezortu vnútra a na dlhé desaťročia sa rozhodlo o ich asimilácii s ostatnou spoločnosťou, podľa marxistického ponímania neboli Rómovia národnosťou, neboli schopní dosiahnuť toto štádium vo svojom rozvoji, preto pre bývalý režim táto problematika predstavovala iba sociálno-ekonomický a kultúrno-prevýchovný problém.

Rezort vnútra stále pokladal za kľúčový problém otázku regulácie pohybu rómskeho obyvateľstva a tak sa opäť uvažovalo o radikálnych zásahoch voči nim. Ústava z roku 1948 viazala slobodu pohybu na verejné záujmy. Preto došlo k pokusu zjednotiť bezpečnostné, trestné a výchovné opatrenia proti kriminálnym a asociálnym živlom i štátu nebezpečným osobám do jednotnej úpravy. Po zrušení zákona č. 117/1927 mohol totalitný režim aj proti Rómom využívať rozsiahly systém sankčných prostriedkov vrátane inštitúcie táborov nútenej práce.

Akcia „Toulavé osoby“, nárast kriminality

Na začiatku komunistického režimu boli sociálne pomery značnej časti rómskeho obyvateľstva veľmi biedne až hrozivé. Obzvlášť v českých zemiach sa orgány verejnej správy hrozili situácií, keď Rómovia sa živili vykopanými zdochlinami z mrchovísk. Veľmi nízka životná úroveň,

14 Išlo o založenie Sdruženia slovenských Cigánov v roku 1948, znemožnenie činnosti sa realizovalo neschválením stanov.

15 Národní archiv Praha, f. MV – Dodatky, č. kart. 1283, zn. 215.

hygienické nedostatky, pracovná nedisciplinovanosť a fluktuácia poburovali majoritné obyvatelstvo. Množili sa sťažnosti na kočovných Rómov, ktorých túlavé tlupy sa dopúšťali veľkého množstva trestných činov, pričom vzhľadom k neexistencii stáleho bydliska sa v podstate vymykali štátnej kontrole. Orgány verejnej bezpečnosti preto realizovali rozsiahle akcie na zisťovanie informácií o zaobstarávaní potravinových lístkov a šateniek s cieľom zabrániť machináciám. Na rôznych podvodoch však neparazitovali len kočovní Rómovia, ale aj mnohí úradníci a bežní občania.

28. augusta 1952 sa konala v miestnosti Hlavnej správy VB (HSVB) v Prahe inštrukcia zástupcov všetkých krajských správ VB z českých krajov o akcii TO, trestných činov hlavne kočujúcich Rómov. Účastníci sa dozvedeli, že ide o prvý úsek celej akcie, ktorá má zistiť trestné činy spojené s pokútnym obchodom potravinových lístkov a šateniek, krádeže, vlákmania a spáchané drobné škody na lesnom a poľnom hospodárstve za obdobie od 1. januára 1948 do 30. júna 1952. Prvá časť akcie mala prebehnúť do konca septembra a po jej vyhodnotení sa mal zvoliť vhodný postup. Predbežné informácie hovorili o podvodnom lákaní lístkov, falošných odhláškach a prihláškach, falošných pečiatkach.¹⁶

Pripojený prípis ministerstva národnej bezpečnosti vymenúval vyššie uvedené trestné činy potulných tlúp, ktoré sa stali pre ne charakteristické a vyznačovali sa istou špecializáciou organizovaného zločinu. Okrem podvodov a krádeží v úradoch páchali zároveň koordinované krádeže v príbytkoch miestnych občanov a v priemyselných alebo poľnohospodárskych objektoch. Na páchanie týchto trestných činov využívali svoj kočovný spôsob života. Zmienené kočovné tlupy sa zo Slovenska či pohraničia hŕfne premiestňovali do celého vnútrozemia Čiech a Moravy. Podľa mienky orgánov bezpečnosti sú to „cestujúci zločinci“, ktorí premyslene a urýchlene menia miesto pobytu, často a úmyselne početné zoskupenia tlupy, nemajú identifikačné doklady. Trestná činnosť potulných tlúp naberala čoraz väčšiu intenzitu a rozsah, preto sa HSVB rozhodla ku koordinovanému postupu.¹⁷

Ministerstvo vnútra v opatreniach týkajúcich sa „túlavých osôb cigánskeho pôvodu“ zhrnulo všetky ich negatíva doterajšieho spôsobu života i špecifiká osobitej morálky, vypestovanej dlhodobým životom na periférii majoritnej spoločnosti. S nevôľou konštatovalo, že mnohé tieto rodiny sú solventné omnoho viac než rodiny pracujúcich občanov. Rómske rodiny zhromažďovali medzigeneračne zlaté predmety i hotové peniaze „rafinovane ukryté“. Vlastnili

16 NA Praha, f. MV – Dodatky /1918 -1960/, č. kart. 1283, zn.215. Pripomínala sa tu smernica MV z marca 1952 „O úprave pomerov osôb cigánskeho pôvodu“, ktorej hlavným zámerom bola prevýchova, avšak s dodržovaním socialistickej zákonitosti.

17 Tamtiež.

tiež rodinné domy, v ktorých žili len vtedy, ak necestovali po republike za podvodnými kšeftami. Od roku 1947 masovo sa rozrastajúcimi podvodmi pripravila asi 100 členná skupina štát o 36 mil. Kčs starej meny, pričom množstvo podvodov s potravinovými lístkami sa už ani nedalo dokázať. Keďže sa nedarilo zapojiť ich do pracovného procesu, trvalo ich usadiť, predpokladalo sa, že po zrušení viazaného hospodárstva sa zamerajú na páchanie majetkových deliktov v najširšom rozsahu.¹⁸ V záležitosti „toulavých osôb“ zvolalo preto urgentnú poradu na začiatku roku 1954.

Ako v mnohých iných prípadoch, aj vo vzťahu k vydaným smerniciam Ministerstva vnútra z roku 1952 vyvinula väčšina bývalých III. referátov národných výborov nárazovo značné úsilie pre obmedzenie fluktuácie a usídlenie Rómov. Keďže smernice neurčili konkrétny postup, v dôsledku nejasností použili niektoré národné výbory neuvážené opatrenia voči kočovným Rómom a odpredali (skôr zhabali) im kone, odobrali kolesá z vozov (vtedy platný trestný zákon správny č. 88/1950 neumožňoval prepadnutie vecí pri bežnom priestupku, akým bol pohyb tohto obyvateľstva). Na pokyn MV museli byť v mnohých prípadoch kone a vozy vrátené.¹⁹

Pri sledovaní aplikácie zmienených smerníc sa potvrdil odpor funkcionárov, občanov a vedení závodov, ktoré im neprideľovali ubytovanie adekvátne, ale v hromadných barakoch, robotníckych ubikáciách alebo zrušených obchodných a iných nevhodných miestnostiach. Pritom sa napr. v Ostrave – Šenove konštatovala dobrá bytová kultúra rómskych rodín. Časť Rómov však prichádzala len za vyšším zárobkom a nemienila sa usídlieť natrvalo. Poukázalo sa na to, že Rómovia bez ohľadu na náročnosť práce a nepriaznivé podmienky pracujú tam, kde si veľa zarobia – na pozemných, vodných a cestných stavbách, banských a zemevrtných prácach, v komunálnych podnikoch miest. Na Ostravsku mnohí patrili k úderníkom. Kriticky sa previerka postavila k situácii v učilištiach štátnych pracovných záloh, keďže tie sa neorientovali na prípravu úzkych profilov národného hospodárstva – kolári, kotlári, kováči, pokrývači, klampiari atď. – kde v typických pôvodných povolaniach by sa mohli vyučiť mnohí z nich.²⁰ Prieskumom sa zistilo, že nielen národné výbory, ale najmä orgány ministerstva spravodlivosti a vnútra nedodržujú, „na škodu ich prevýchovy“, zásady a predpisy pri uplatňovaní socialistickej zákonnosti v rovnakej miere ako voči ostatným občanom na úseku hlásenia k pobytu, povinnosti nosiť občiansky preukaz, zaistenia riadnej výchovy a školskej dochádzky detí. Na

18 NA Praha, f. Úřad předsednictva vlády /1945-1959/, č. kart.3409, zn. 257 /obal spisov k cigánskej otázke/.

19 NA Praha, f. ÚPV /1945 – 1959/, č. kart. 3409, zn. 257.

20 Tamtiež.

ilustráciu sa uvádzal závažný prípad v Litovli, známy ako Pankrácky proces krádeže v hodnote asi 15 miliónov Kčs, pričom po odpykaní nízkych trestov páchali násilie na vlastných deťoch, ktoré sa údajne nechceli vrátiť z detských domovov.²¹

V praxi sa množili sťažnosti na neustály pohyb kočovných Rómov, ich nevhodný príliv s vozmi do Karlových Varov, kde sa vyskytovalo veľa krádeží, prepádov a iných neprístojností, nevhodných z hľadiska cudzineckého ruchu. Predseda Krajského národného výboru (KNV) v Liberci listom na Úrad predsedníctva vlády uvádzal podobné udalosti a hospodárske škody, ktoré páchala skupina 40 Cigánov v okrese Doksy, odkedy bola vykázaná z Prahy Libeňského mostu a prechádzala v kraji viacerými obcami. Okrem bytových a iných krádeží omnoho väčšie škody páchali na úrode, kone púšťali do obilia, hrubo sa správali voči obyvateľom obcí. Tí odchádzali z práce strážiť svoje usadlosti a dokonca sa vyzbrojovali. Za asistencie VB dochádzalo k svojvoľnému postrkovaniu skupiny a pohybu z okresu do okresu.²²

Viaceré okresy podávali podobné hlásenia po neúspešných zásahoch VB, keď kočovníkom opakovane odobrali kone a povozy, pričom tí sa sťahovali z miesta na miesto všetkými dosiahnuteľnými prostriedkami. Možno opakovane konštatovať, že v návrhoch na riešenie sa zdôrazňovala nutnosť zamedziť kočovanie a nechýbali ani názory na ich internáciu do obmedzeného priestoru so zavedením výchovy k práci pod dozorom.²³ Zhodne sa zisťovalo, že najväčšie problémy spôsobovali vidieckemu obyvateľstvu, ktoré vychádzalo v ústrety akýmkoľvek radikálnym zákrokom a domáhalo sa ich na všetkých úrovniach decíznej sféry.

Hlavná správa VB v orientačnom liste podriadeným zložkám uvádzala opatrenia, ktoré bolo možné použiť k usídleniu kočujúcich osôb. Pripomínala nutnosť zabezpečiť prehliadku osôb okresným hygienikom a ťažných zvierat veterinárom. Pritom sa mala vykonať kontrola príslušných dokladov o pôvode ťažných zvierat, spôsobe ich nadobudnutia v zmysle predpisov v úradnom liste č.141/51 o evidencii koní. Ak by sa zistil priestupok, v trestnom riadení správnom bolo doporučené vysloviť zásadne ako vedľajší trest, prepadnutie ťažných zvierat v prospech štátu v zmysle § 25 tr.z.spr. (po novele trestného zákona správneho v roku 1953).²⁴

21 Tamtiež.

22 Tamtiež.

23 NA Praha, f. Ministerstvo pracovních sil /1951 – 1957/, č. kart. 519, č.sp. 2020.

24 NA Praha, f. KSČ – ÚV – 05/3. Ideologické oddělení, arch. svazek 36, arch. jednotka 289.

Nedovolené priekupníctvo a kauza Behynce, okres Šafárikovo

České orgány v pravidelných intervaloch odosieli sťažnosti na kočovné tlupy prichádzajúce do Čiech zo Slovenska, na nekvalitne realizovaný nábor pracovných síl, ktorým sa často len vykrývali predpísané kvóty organizovaného náboru a rómske pracovné sily nespĺňali požadovanú kvalifikáciu a fluktovali medzi jednotlivými pracoviskami. Negatívne sa vnímali potulný spôsob života a nedodržiavanie zásad hygieny napomáhajúce prenášanie rôznych infekčných ľudských i zvieracích chorôb. Pohoršenie spôsobovala konzumácia uhynutého dobytku a dokonca aj jeho predaj.

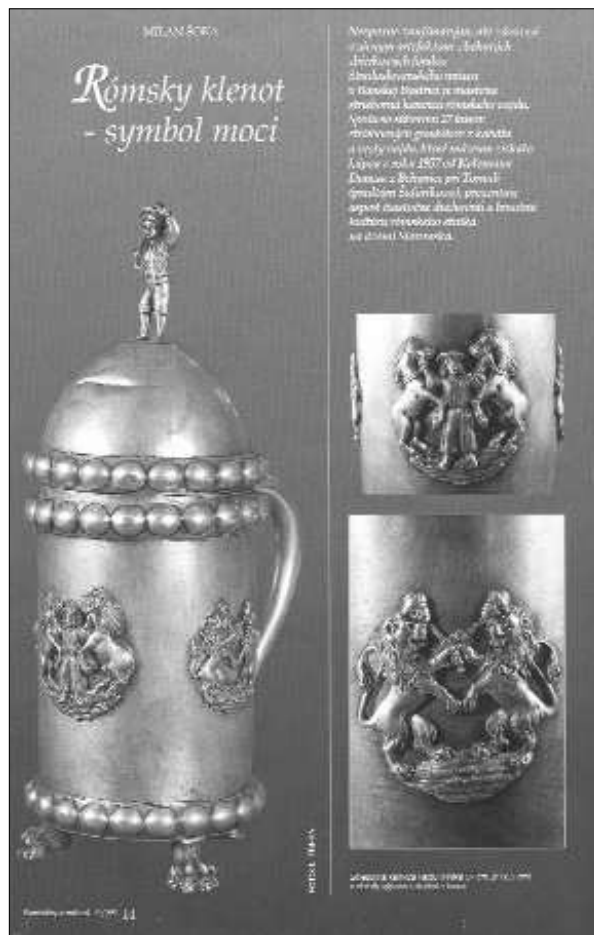
Režim sa častými zákrokmi všemožne snažil eliminovať akýkoľvek podomový predaj, ktorý bol zdrojom ľahkých a nenamáhavých ziskov pre rôznych priekupníkov. Obzvlášť, ak sa to týkalo priekupníkov koňmi, ktorí sa pohybovali po jarmokoch na celom Slovensku. Možno konštatovať, že Lovári patrili ku skupinám, ktoré už v minulosti mali svoje osady a z nich vyrážali na jarmoky za obchodmi. J. Lípa vo svojej dizertačnej práci z roku 1953 uviedol vzájomné príbuzenské vzťahy medzi nimi a neskôr tento názor doložil aj výskum J. Marušiakovej na južnom Slovensku v lokalitách Rimavská Sobota, Nitra, Bratislava, Gemer, Levice, Plavé Vozokany, Lučenec, Filákov, Jesenské. Ich príbuzenské skupiny bývali v Košiciach, Prešove, Kendiciach, Kapušanoch, Rožkovianoch, Kráľovskom Chlmci, Trebišove, Seredi.²⁵

V polovici päťdesiatych rokov sa aj na Slovensku hromadili problémy so spôsobom života potulných Rómov a národné výbory museli zasahovať proti „cudzím“ kočovníkom v okresoch Bratislavského kraja, orgány Košického pre zmenu proti Rómom z Banskobystrického kraja. Tvorili sa početnejšie skupiny, páchajúce krádeže a prechovávali ukradnuté plodiny a iný tovar, speňažovaný aj u majority. Kumulovali sa rôzne výtržnosti a hromadné bitky v osadách (Moldava nad Bodvou, Žehra, okres Spišská Nová Ves).²⁶

7. septembra 1955 bolo na jarmoku v Košiciach zadržaných 24 osôb a obžalovaných z nedovoleného priekupníctva koní na celom Slovensku. Išlo o známych Lovárov Makulovcov z Rožkovian, z Petrovian a ďalších priekupníkov z okresov Lučenec, Rimavská Sobota, Šafárikovo a ďalších. Medzi uvedenými osobami bol zatknutý aj Koloman Dančo Šarközy z Behyniec, okres Šafárikovo (pravdepodobne syn tamojšieho vajdu). Obžalovaní boli obvinení z permanentného priekupníctva koní, ktoré realizovali bez úradného živnostenského povolenia, kone vykupovali a odpredávali bez zdravotných – evidenčných lístkov, čím mohli spôso-

25 Marušiaková, 1983: s. 59-77.

26 Štátny archív Košice, f. Krajská prokuratúra v Košiciach /1949 -1960/, č. kart. 139, 141.

| Stříbrný pohár romského vajdy ze sbírkových fondů
Středoslovenského muzea v Banské Bystrici.
Pamiatky a múzeá 4/93. |

biť rozšírenie zvieracej nákazy. Bolo im zabavených 36 koní (!) a následne vykúpených okresným výkupným podnikom.²⁷

Okrem priestupkov nedovolenej obchodnej činnosti, ochrany živočíšnej výroby dopustili sa krádeží krmiva z polí Jednotného roľníckeho družstva (JRD) a súkromne hospodáriacich roľníkov, keďže ani jeden z nich nevlastnil pozemky, z ktorých by získaval krmivo pre svoje kone. Dôkazom rozkrádania krmiva sa stal tiež prípis obvodného oddelenia VB z Ploského, ktorý dokázal, že keď zmienení priekupníci prechádzali z prešovského jarmoku na jarmok do Košíc, rozkradli cestou z pozemkov JRD Budimír a tiež z polí súkromne hospodáriacich roľníkov značné množstvo ďateliny, zemiakov a repy.²⁸ Len niektorí jednotlivci sa čiastočne živili zberom surovín, jedna osoba potulným brusičstvom, ostatní výlučne priekupníctvom.

Treba tu však podotknúť, že vzhľadom k tomu, že časť priekupníkov využívala svoje kone na furmanské práce, na prevoz tovarov z južných častí Slovenska, podľa spomienok pamätníkov, ešte v päťdesiatych rokoch mohli nadobudnúť

slušné zisky a nemuseli mať problémy so zaopatrením svojich zvierat.²⁹

27 ŠA Košice, f. Krajská prokuratúra v Košiciach /1949 – 1960/, č.kart. 135. Je zaujímavé, ako sa v tom čase mohli také kvantá koní na jarmoky dostať s porušením predpisov o evidencii zvierat /koní podľa úradného listu 141/51.

28 Tamtiež.

29 Regulačné práce napr. na Východoslovenskej nížine, práce v lese.

V sledovanom období päťdesiatych rokov sa materiály o enormnom raste trestnej činnosti potulných tlup pravidelne vymieňali medzi bezpečnostnými i straníckymi orgánmi. Zasadnutie Zboru povereníkov však prerokovalo správu o situácii medzi občanmi cigánskeho pôvodu v okrese Šafárikovo (dnes Tornaľa).³⁰ Išlo o žiadosť 103 občanov obce Behynce v okrese Šafárikovo, domáhajúcich sa vyriešenia otázky kočovných Rómov, žijúcich v ich obci. Realizované opatrenia, vrátane jednorazového odberu/zhabania koní, ostali bez efektu a rozpory medzi Rómami a občanmi obce sa naďalej stupňovali.

V obci bolo prihlásených a evidovaných okolo 50 dospelých kočovných Rómov, ktorí obec pokladali za svoju domovskú (mali v nej domovské právo). Počet prítomných Rómov rapídne vzrastal v čase rôznych rodinných udalostí a sviatkov, pri príležitosti smrti niektorého staršieho člena rodu, pred jarmokmi, v období „zjazdu“ a pod. (aj na 400 osôb). Občania Behyniec sa v takýchto situáciách cítili ohrození. Po zrušení lístkového systému nebol známy počet detí vôbec, školopovinných takisto (neprihlasovali ich). Možno tu poznamenať, že miestny národný výbor (MNV) a škola si v tomto zmysle neplnili povinnosti.

V obci žil Koloman Dančo, najstarší z rodu Rómov v obci. Zomrel vo veku 97 rokov a na jeho pohrebe sa zúčastnili stovky Rómov z celej republiky. Tento vajda údajne predsedal zasadnutiam a zjazdom kočovných Rómov v republike a býval na čele delegácií na zahraničných „kongresoch“. Vajdovské insígnie zostali uložené na MNV a ten nedovolil voľbu nového vajdu. Funkciu však prevzal syn nebohého Koloman Dančo ml. Ten bol jediným Rómom v obci, „ktorý žije aj z práce a furmaní s vlastnými koňmi“.³¹

Občania obce sa sťažovali na kočovných Rómov, ktorí nikde nepracovali, a predsa žili dobre. Muži mali veľa peňazí, často sa zabávali, spôsobovali výtržnosti. Ženy nezmenili ráz odievania, široké sukne používali ako schránky na odcudzené predmety. Solventnosť Rómov dokumentovala skutočnosť, že na kúpu domu od lekára v Šafárikove bol schopný zložiť vysokú hotovosť práve Róm z Behyniec.

Zisky z nelegálneho obchodovania s koňmi, okrem krádeží, boli ich jediným zdrojom príjmov. V sťažnosti sa ďalej uvádzalo, že nemajú a neobrábajú žiadne polia, kone chovajú krmivom ukradnutým z polí miestneho JRD. V čase konania jarmoku v okresnom meste mávajú kočovní Rómovia aj 30 koní, pasú ich po nociach na mladom obilí. V prípade prichytenia, sa občanom vyhrážajú, ohrozujú aj ich domácnosti. Aj príslušníci verejnej bezpečnosti sa radšej vyhnú kontaktu s nimi. V skupinách navštevujú pohostinstvá a ohrozujú ostatných návštevníkov.

30 SNA, Bratislava, f. Povereníctvo vnútra – administratívne odbory, č.kart. 1101, i.č. 885.

31 Tamtiež. Foto vajdovského kalicha – *Pamiatky a múzea* 4/1993 /Milan Šoka/. Meno vajdu v článku Gombíky rómskeho vajdu je uvedené ako Ján Dancso.

Nepriaznivé pomery medzi občanmi a kočovnými Rómami sa preniesli aj do ďalších obcí a zhoršili vzťahy s nekočovnými Rómami.³²

Na základe uznesenia Zboru povereníkov (ZP) zo dňa 2. apríla 1957 č. 101 o situácii medzi občanmi cigánskeho pôvodu v okrese Šafárikovo realizovala pracovná skupina v dňoch 15.–19. apríla 1957 prieskum spôsobu života občanov cigánskeho pôvodu v okrese Šafárikovo a Lučenec. Sledovalo sa plnenie uznesenia Zboru povereníkov zo dňa 18. septembra 1956 č. 39.³³

Prieskum sa uskutočnil na MNV v obciach Behynce, Barca, Chrámec, Rimavská Seč, Nižná Kaloša, Chanava, Lenartovce, Radnovce, na Okresnom národnom výbore (ONV) v Šafárikove a v Lučenci a na krajských orgánoch v Banskej Bystrici.

Zistilo sa mnoho nedostatkov v jednotlivých oblastiach uznesenia ZP. V okrese Šafárikovo sa nepodarilo do pracovného pomeru zaradiť asi 300 práceschopných osôb cigánskeho pôvodu. Problémy sa vyskytli pri zaškoloňovaní detí, neboli zabezpečené rôzne kurzy domáчих náuk pre ženy či kurzy vzdelanostného minima. Výraznejšie úspechy sa nedosiahli ani v oblasti zdravotníctva. O deti sa v školách starali učitelia a školskí lekári. Nekonal sa pravidelné polročné hygienické a epidemiologické kontroly rómskych osád, ktorých je v kraji 259 a pracovníci Krajskej hygienicko-epidemiologickej stanice kapacitne nestačili plniť tak náročnú úlohu.

Významné bolo zistenie, že rástol počet občanov cigánskeho pôvodu, ktorí sa uchádzali o stavebný pozemok a chceli by si postaviť rodinné domky. Rady MNV takéto žiadosti kategoricky odmietali a len v celkom ojedinelých prípadoch súhlasili s tým, aby si občania cigánskeho pôvodu postavili domček v zastavovacom priestore obce. Ani podniky v tomto smere neboli ústretovejšie.³⁴

Osobitne bola preskúmaná sťažnosť rady MNV a občanov obce Behynce na neprístojné správanie sa kočovných Rómov žijúcich v ich obci. Sťažnosť bola plne opodstatnená. V obci národnostne zmiešanej (maďarsko-slovenskej) s 552 obyvateľmi žilo v čase prieskumu 25 kočovných Rómov. Práceschopní Rómovia neboli zapojení do pracovného procesu, živili sa prikupníctvom koní a drobnými krádežami, ktorých sa dopúšťali najmä ženy a mladiství. V trestnej činnosti s Rómami spolupracovali aj niektorí obyvatelia obce (prechovávanie alebo odkupovanie ukradnutých vecí).

Podstatné, čím sa kočovní Rómovia líšia od ostatných usadlých občanov cigánskeho pôvodu, sú prostriedky, ktoré im kočovanie umožňovali (kone, vozy a v Behynciach aj auto).

32 Tamtiež. Uznesenie ZP rozhodlo vyslať komisiu na preskúmanie situácie v okrese a hlavne v obci Behynce.

33 Tamtiež.

34 Tamtiež.

Všetci zainteresovaní sa zhodli v názore na odobratie týchto prostriedkov, ktoré by malo byť jedným z prvých opatrení voči kočovným Rómom v Behynciach. Prieskumná skupina v 10 bodoch zhrnula návrhy opatrení, ako vyplynuli z uznesenia ZP i zistenej situácie v obci a okrese. Vzhľadom na to, že v danom okrese žili kočovní Rómovia len v obci Behynce, jeden zo záverov prieskumu sa týkal účinnej pomoci ONV v Šafárikove tejto obci.

Z hľadiska širšieho kontextu rómskej problematiky, prieskumná skupina navrhla Zboru povereníkov prijať aj rozhodnutie cestou vládneho nariadenia zakázať kočovanie na území ČSR.³⁵

Analógia s výnosom ZSSR o zákaze potulky

Pri sledovaní problematiky kočovných Rómov v ČSR je evidentná kontinuita diskriminačných postupov štátnej správy voči nim vo všetkých etapách vývoja v 20. storočí. Aj zákon č. 74/1958 O trvalom usídlení kočujúcich osôb možno porovnávať s prvorepublikovým zákonom č. 117/1927 O potulných Cigánoch a jeho vykonávacím nariadením. Totalitný autoritársky režim si od uchopenia moci vytváral nástroje na podrobenie ľudových mas, preto odpor Rómov, a hlavne olašských kočovných priekupníkov proti tomuto systému, nutne viedol k hľadaniu radikálnych prostriedkov a zásahov voči tejto skupine obyvateľstva. V mentalite kočovníkov prevládali návyky spojené s ich tradičným spôsobom života, voľnosťou pohybu a uzavretosťou pred okolitou spoločnosťou. Pomerne výnosné priekupníctvo si nevyžadovalo fyzickú námahu a umožňovalo im získať viac finančných prostriedkov než námezdná práca, na ktorú neboli zvyknutí. Bránili sa podrobiť cudzej autorite a zaradeniu do pracovného procesu podľa predstáv nového režimu. Ich „ľahší, voľnejší“ spôsob života, ktorého sa nechceli vzdať, spôsoboval však množstvo problémov príslušníkom majority aj im samým. Vo všetkých vrstvách a v jednotlivých etapách po druhej svetovej vojne sa volalo po zákaze kočovania Rómov a ich zaradeniu do práce podľa vzoru pracujúceho ľudu.

Počas bývalého režimu Rómom v Československu nikdy nebol priznaný status národnosti, ani počas pokusov o obrodný proces a demokratizáciu spoločnosti v rokoch 1968–1969. Na začiatku päťdesiatych rokov sa odmietla možnosť ich národnostného emancipačného rozvoja (aj proti argumentáciám o sovietskom vzore) a na dlhé desaťročia sa rozhodlo o asimilácii Rómov. Fakticky zasadnutie Politického byra ÚV KSČ v roku 1954 a akcia „Toulavé osoby“ boli začiatkom rozsiahlych príprav materiálov pre zasadnutie najvyššieho stranického

35 Tamtiež.

MV-HLAVNÍ SPRÁVA VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI

POŠTOVNÍ CRAD PRAHA 1, SCHŮZKA 1111

C. V. 10281/102 - 57.

Pr. úřadová usměr. výb. 10281/102

Dne 29. listopadu 1957.

Ústřední výbor KSČ
a rukám s. Z e m a n a

P r a h a :

Zpráva o problematice cikánských osob v ČSR - dodatek a návrhy
na řešení.

Přílohy: 16.

Na základě Vašeho došlého předkládám další zprávu k řešení
cikánské problematiky, zejména pokud jde o situaci v jejích zařazování
do pracovního procesu, usídlování, lékařskou péči, včetně
postoje národních výborů k cikánským osobám.

Ve dnech 15. - 16. listopadu 1957 přijela do Vlašimi, okr.
čtts. tlupa cikánů v počtu asi 50 osob z toho 10 mužů, 1) ten a 27
dětí do 12 let. Tlupa měla 6 maringotek a 1 vůz krytý plechtou.
Uvedená tlupa byla odeslána do Vlašimi z Püchova (Slovensko) po
železnici.

Tato tlupa byla dne 29.9.1957 z Püchova poslána do Liberce
hlavního nádraží. Ačkoliv někteří muži ze zmíněné tlupy byli za-
městnáni u okresního stavebního podniku v Püchově, bylo jim přemísle-
no, že práce u uvedeného podniku jest skončena. Bylo jim pak navrženo
dřevníkem ONV Püchov, odboru pracovních sil, aby jeli do Liberce,
kde je větší možnost zaměstnání a ubytování, event. získání domů
do vlastnictví. Po dohodě byli cikáni naloženi do 1 krytého a 4
otevřených vagonů a posláni do Liberce. ONV Püchov zaplatil za
převahu z Püchova do Liberce 1.860.-Kčs. Po příjezdu do Liberce,
MNV Liberec šedného z cikánů nezaměstnal a rovněž tak jim nedal
povolání, aby na území MNV Liberec postavili svoje maringotky.
Proto byly maringotky opět naloženy na vagony a poslány zpět do
Püchova. I v tomto případě byla přeprava hrazena z peněžního fondu
národního výboru.

Že tato tlupa cestovala ze peníze národních výborů o tom
svědčí to, že 3.10.1957 přijela do Žiliny, odkud byla opět poslána
do Chabru, z Chabru do Chomutova, z Chomutova do Kladna, z Kladna
do Karlových Varů, z Karlových Varů do Příbrami a odtud zpět do
Žiliny.

Na cold věci je zajímavé to, že právě v době spiknutí proti
brezhebrevovi a jeho skupině, byly šlechtiční vagony používány a stě-
ně právě cizokrajných rodin a místo na místo jen proto, že šlechtě narodní
výbor se jich nechtěl ujmout, nechtěl jim dát pracovní příležitost,
ale když se jich chtěl zbavit, ačkoliv vagony je nechtěl.

Další nejméně dvacet, ze národních výborů financují nejen přepravu, ale i vybavení potřebnými a pod. Na druhé straně nutno se pozastavit nad tím, že v daném případě jsou to právě ty orgány, které si na jednání státních zasedání, řádně oznámí jejich pokusy, zapojení do pracovního procesu, bez ohledu na to, že jsou to právě oni, kteří porušují ustanovení obsažené ve Sbírce obzvláštních pro KNV vydané ministerstvem vnitra pod zn.117/-15.12/2-1954 ze dne 9. března 1952 týkající se: "Účelový poměr mezi státním a občanským právem".

3 skupy, které přijela do Vlastavě, na výřadu uvedená, bylo zasměněno 5 mužů, ale i zde JMW se snažil se kontrolovat se vzhledem zbavit. Po lékařské prohlídce, která byla provedena 21. listopadu 1957 bylo zjištěno 6 případů trochome, 1 případ lue, 2 případy serebu, 1 kožního ekzému, 1 šlučová onemocnění, 1 šindelejší vředy. U velké většiny dětí bylo zjištěno vředů ve vlně. Jeden muž a žena se nachází v nemocnici v Praze na Bulovce pro podezření z dplavice. Děti nemohou navštěvovat dříve škola, pokud onemocní vylučov.

Kde se uvádí zdravotní stav po ti členové skupiny občanů, který sám o sobě je odstranující, není však můj stav ostatních občanských občanů, protože lékařské prohlídky se neprovádí, neboť je snaha ihned sestavit občany po příjezdu do místa.

Děti v dětských úbodech jsou před nachlazením a zimou nejméně ochráněny, mnohé z nich nemají ani košili a z vozů vychází v ranních hodinách ze svých potřebou zcela nahé, takže jsou vystaveny povětrnostním vlivům a tím i snadnému onemocnění.

• dalších poznatků z klasické geometrie se uvádí :

Se dne 9. na 10. listopadu 1937 (kdy v rytu Julia H. m. v. s. 4
t. m. v. 6, byten v Kosti, zameného ul. 8. 1931, při silovitéosti
Krtin vyhlášen mezi výšsky vrchol, při které byl Jurej G. S. i. i.
mar. 16. 3. 1934 poběží nolan z jeho hraní kvalifikován jako stře-
ná třída. Citi se nachází v nemociční ostraní v Kosti.

Na 14.10.1971 přecházela skupina cizinců v Ústecké příloze, při čemž byla upozorněna služba bezpečnosti příslušného ÚV, aby již

| Zpráva o problematice cikánských osob v ČR – dodatek k návrhu na řešení.

MV – Hlavní správa veřejné bezpečnosti, Praha, 29. 11. 1957. |

orgánu v roku 1958 a spustenie politiky násilnej asimilácie, súčasťou ktorej sa stalo vydanie zmieneneho zákona a realizácia súpisu kočujúcich a polokočujúcich osôb.

Z množstva archívnych materiálov je evidentné, že najvyššie orgány v ČSR sa pripravovali na radikálne zakročenie proti pohyblivej zložke spoločnosti. Dokumentujú to aj vyššie zmienené, prerokovávané a z pohľadu režimu negatívne príklady ich spôsobu života. Bohužiaľ, rozmáhajúca sa trestná činnosť kočovných Rómov, namierená proti širokým vrstvám obyvateľstva a nadobúdajúca charakter organizovaného zločinu kriminálnych gangov, prispievala k posilneniu averzie voči nim. Po vydaní zákona č. 74/1958 sa v ostatnej spoločnosti prejavila spokojnosť a priaznivé ohlasy na zakročenie voči Rómom.

Možno tu uviesť, že Hlavná správa VB pripravovala rozsiahle elaboráty o trestnej činnosti kočovných tlup pre ÚV KSČ do ideologického oddelenia, prostredníctvom ktorého sa materiály „posúvali“ ďalej. V materiáli zo 7. augusta 1957 sa okrem rekapitulácie všetkých negatívnych aktivít kočovných Rómov uvádzajú konkrétne, najkrikľavejšie príklady podvodného a zlodejského správania.³⁶

V texte sa okrem iného objavuje návrh na súpis. Konštatuje sa, že presný počet cigánov (s malým „c“) žijúcich na území ČSR nie je známy, a preto by bolo vhodné pri riešení cigánskej otázky u nás pristúpiť k súpisu cigánov žijúcich na území ČSR. Ich evidovanie a súpis by realizovali príslušníci verejnej bezpečnosti. Evidencia by bola uložená na HSVB, kde by mohla byť využívaná ostatnými úradmi a orgánmi pri pátraní, zisťovaní totožnosti alebo v sporných prípadoch.³⁷ Pripomína sa tiež, že problém potulných cigánov bol už predmetom viacerých riešení a bol predložený návrh MV o komplexných opatreniach. Bolo však jasné, že jednou z hlavných príčin (skôr prekážok – pozn. aut.) trvalého usídlenia kočovných cigánov bude nedostatok bytových jednotiek.

Napriek z praxe už známym nedostatkom s ubytovaním kočovných Rómov sa znovu nastoľovala potreba ich trvalého usadenia a ubytovania, podmienkou ktorého by mala byť práva a vydanie právneho predpisu o zákaze kočovania.

V tomto smere sa poukázalo aj na spôsob riešenia cigánskej problematiky v ZSSR, kde bol vydaný dňa 5.10.1956 výnos prezídia Najvyššieho sovietu v ZSSR č. 450 o zapojení potu-

36 NA Praha, f. ÚV KSČ – ideologické oddělení, arch. Svazek 36, arch. Jednotka 289. Prípád potulného Róma z Nového Tekova, okr. Levice, ktorý používal niekoľko falošných mien a menil identitu na zmarenie pátrania v registri trestov. Zistili sa osoby cudzej štátnej príslušnosti. Výtrznosti tlupy kočovných Rómov z rodu Stojkovcov z Chynoran v bufetoch a jedálňach na Ostravsku. Pohyb 20-člennej skupiny v kraji Plzeň bez akýchkoľvek dokladov. Zatknutie niekoľkých Stojkovcov v Seredi kvôli bytovým krádežiam. Prepadnutie cigánskeho tábora v obci Malinovo okr. Šamorín a i.

37 NA Praha, f. ÚV KSČ – ideologické oddělení, arch. Svazek 36, arch. Jednotka 289.

lujúcich sa cigánov do spoločensky užitočnej práce. V jeho úvode sa konštatujú opatrenia sovietskeho štátu na zlepšenie životných podmienok, pracovné zaradenie kočujúcich cigánov a zvýšenie životnej úrovne ich rodín. Určitá časť cigánov sa však stále potuluje, vedie príživnícky spôsob života a dopúšťa sa trestných činov. Preto prezídium Najvyššieho sovietu stanovilo:

- „1) Zakázat cikánům потulовани́ и набídnout jim, aby přešli к usedléму způsobу́ жи́вота.
- 2) Уложить рада́м министрů́ сва́зовых републик, aby učinilý о́патрени́ к уса́зени́ потулу́ющих се́ цикану́ в trwáлых быдлístích, к их́их́ за́по́jení́ до пра́це а́ к за́и́štění́ их́их́ ку́льтурних́ а́ со-циálních́ по́треб.
- 3) Станови́т, же́ плно́леті́ цикани́, kteří́ се́ будо́у за́тврзе́ле́ vyhý́bat со́ле́ченскы́ у́žitečné́ пра́ци а́ поту́ловат се́, будо́у ро́зсудке́м лю́дове́го со́уду́ одсо́ужени́ к на́пра́вным́ пра́цем на́ добу́ а́з пѣ́ти ле́т спо́jenýḿ с́ ну́ченýḿ přésídlени́м.“³⁸

Tieto prípady mali vyšetrovať orgány milície v súlade s platnými trestnými zákonníkmi zväzových republík.

Je príznačné, že s možnosťou odvolávania sa v záležitostiach potulných Rómov na sovietsky výnos, získali československé stranícke i štátne orgány zásadný argument na presadenie pripravovaných opatrení. Ak istý čas vyčkávali a lavírovali s ohľadom na situáciu v susedných krajinách i medzinárodný ohlas, tentoraz mohli pokračovať v definitívnych prípravách na vydanie dokumentov straníckej a legislatívnej povahy, ktoré mali garantovať politiku násilnej asimilácie Rómov v ČSR od roku 1958. Keďže sa inštitúcia táborov nútených prác už nemohla obnoviť, Rómovia podľa československého zákona boli nútení zotrvať v mieste realizovaného súpisu kočujúcich a polokočujúcich osôb a nemohli bez povolenia príslušných orgánov opustiť miesto trvalého pobytu³⁹. V prípadoch nenastúpenia do práce na určené či pridelené miesto, mohli byť stíhaní za príživníctvo.⁴⁰ V čase finišujúcich prác na materiáloch ÚV KSČ (uznesenie z apríla 1958), prebiehajúce stranícke aktivity v súlade s celoštátnou líniou znovu odmietli požiadavky rómskych aktivistov na akceptáciu ich národnostnej príslušnosti a povolenie vlastnej celoštátnej etnickej organizácie.⁴¹ Namiesto toho štátne orgány mali ten-

38 Tamtiež.

39 Text zákona č. 74/1958 O trvalom usídlení kočujúcich osôb v *Romano džaniben* 4/1994 (nebo u příspěvku N. Pavelčíkové „Příchod olašských Romů na Ostravsko v padesátých letech 20. století v tomto čísle – pozn. red.).

40 Spomienky R. Dzurka, tamtiež.

41 Návrh vypracovaný v roku 1957 A. Facunom a zaslaný na ÚV KSČ publikovala N. Pavelčíková – viz Pavelčíková, N., 2004, s.147-150.

dencie s Rómami neraz bezohľadne manipulovať a presúvať ich ako figúrky na šachovnici, pričom sami porušovali predpisy a nariadenia voči tomuto etniku. Príkladom je časť kópie dokumentu v prílohe o manipulácii so skupinou Rómov a ich premiestňovaní a „odsúvaní“ po celom štáte.⁴²

Asimilácia a perzekúcia namiesto emancipácie

Namiesto záveru možno uviesť, že v období zdvihutej vlny aktivity pod tlakom stranického uznesenia a ďalších direktívnych vykonávacích opatrení, sa na úseku riešenia cigánskej otázky v oblasti sociálno-ekonomickej, výchovno-vzdelávacej, kultúrnej a zdravotnej dosiahli isté čiastkové, kvantitatívne identifikovateľné zlepšenia (hromadné zaraďovanie do pracovného procesu, zaškoľovanie detí, zdravotnícke opatrenia, riešenie bytových problémov).

Samotný zákon č. 74/1958 a jeho kľúčové opatrenie, ktorým bol súpis kočujúcich a polokočujúcich osôb (ako vyplýva z údajov vpredu uvedených) z februára 1959 dotlačili Rómov opäť do pozície objektu štátnej starostlivosti a pokračujúcej manipulácie. Obmedzenie pohybu, vyplývajúce zo zaradenia do súpisu, bolo v praxi aplikované veľmi nejednotne a subjektívne. Prijímané opatrenia prestali byť efektívne aj z pohľadu bývalého režimu. Práčne vybudované inštitucionálne nástroje na riešenie cigánskej otázky, ktorými sa mali stať vytvorené komisie pre riešenie otázok cigánskych obyvateľov, sa fakticky rozpadli pri reorganizácii štátnej správy v roku 1960.

V sledovanom období chcel totalitný režim najviac postihnúť a eliminovať spôsob života kočovných olašských Rómov. Nielen práca J. Susa z roku 1961, ale aj archívne pramene z fondov KNV s nevôľou zaznamenávajú neustály pohyb Rómov, vlastníctvo (a zvyšujúce sa) niekoľko desiatok koní v každom kraji. Títo Rómovia sa novým pomerom dokázali veľmi rýchle prispôbiť a prešli na nové formy obchodovania pomocou vytvárania akýchsi rodinných sietí s príbuznými v zahraničí.⁴³ Asimilácii odolali aj v oblastiach jazyka, sociokultúrnych špecifik a tradícií rodinno-rodového zloženia a fungovania.

PhDr. Anna Jurová, CSc. je historička Spoločenskovedného ústavu Slovenskej akadémie vied v Košiciach. Email: jurova@saske.sk

42 NA Praha, f. ÚV KSČ – ideologické oddelení, c.d.

43 SUS, 1961. Štátne archívy.

Bibliografie

- DAVIDOVÁ, Eva. 1995. *Cesty Romů – Romano drom*. Olomouc.
- DVOŘÁK, Tomáš. 2003. Regulace pohybu obyvatelstva po roce 1945 a Romové. *Milý Bore...* Brno: Historický ústav AV ČR.
- GRULICH, T.; HAIŠMAN, T. 1986. Institucionální zájem o cikánské obyvatelstvo v Československu v letech 1945–1958. *Český lid*, 73, 2/1986.
- JUROVÁ, Anna. 2001. Živelné migrácie slovenských Rómov a reakcia českých orgánov v rokoch 1945 – 1947. *Etnologické rozpravy* 2/2001.
- JUROVÁ, Anna. 1993. *Vývoj riešenia rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. Bratislava.
- JUROVÁ, Anna. *Rómska problematika 1945–1967*. Dokumenty 4 zväzky, Praha.
- MARUŠIAKOVÁ, Jelena. 1983. Vzťahy medzi skupinami Cigánov. *Slovenský národopis*, roč. 36, 1/1983. *Pamiatky a múzea* 4/1993.
- PAVELČÍKOVÁ, Nina. 2004. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha.
- PETRÁŠ, René. 2007. *Menšiny v komunistickém Československu*. Praha. *Romano džaniben* 4/1994.
- SUS, Jaroslav. 1961. *Cikánská otázka v ČSSR*. Praha.

Summary

Some aspects of the registration of nomadic and semi-nomadic people in 1959

The aspects and implications of anti-Roma acts such as the Permanent Settlement of Nomadic People Act of 1958 or the registration of nomadic and semi-nomadic people of 1958 have been widely discussed within Czech Romani studies. However, there seems to be lack of awareness of the issue in Slovakia: the circumstances tend to be simplified and the role of the Czechoslovak authorities downplayed.

In 1950s the totalitarian regime in Czechoslovakia decided to implement a severe policy aimed at the assimilation of Romani people. The Act no. 74 'On Permanent Settlement of Nomadic People' was announced on 11 November 1958. On one hand, it instructed local authorities to provide travellers with 'several options for accommodation and a choice of jobs available for them'; on the other, it made itinerant lifestyle as such illegal. Apart from an obvious discriminatory nature of this act, its implementation proved to be problematic as well: since there was not a clear definition of the terms 'nomadic' and 'semi-nomadic' literally anyone could be affected; moreover, accommodation and jobs for migrants could not be provided as they were not available.

The registration itself was scheduled for 3 – 6 February 1959. In Slovakia 27,933 people were included; out of 14,070 people over 15 years of age there were 13,676 Gypsies-Roma. The prohibition of nomadic lifestyle was effective from 1 March 1959. Czech scholars often mention severe methods of reinforcing sedentarization, which included arresting people while they were shopping or at railway stations, confiscating their horses, removing wheels from their wagons, or even breaking into their homes.

Jurová also writes about the context of these actions. As she notes, the relations between migrant Roma and majority population were tense after 1945. The socio-economic situation of Roma was disturbing; their hygienic conditions were poor. Travellers got involved with crime and were often accused of fraud concerning food coupons, stealing from the sedentary population and damaging their property. As they were constantly on the move they were difficult to be traced; therefore, calls for their sedentarization multiplied.

The majority population also complained that the migrants do not have proper jobs, earn their living by illegal horse-trading and let their horses graze on other people's fields. Together with the high crime rate among the travellers, this triggered aversion against the migrant groups and opinions were voiced that radical measures should be taken against them.

In this situation, the Highest Soviet of the USSR issued a decree in 1956 aimed against nomadic Roma, which involved a prohibition of itinerancy, encouraging the sedentarization of Roma and providing them with 'proper' jobs. In case Roma did not succumb to these rules, they would be prosecuted. The Czechoslovak authorities, according to Jurová, used this decree as an argument in favour of the implementation of the severe assimilation policy in Czechoslovakia; however, the intentions to adopt such policy had been present much sooner than that.

Eliška Vránová

Romano džaniben – řilaj 2009

Časopis romistických studiř

Tento řasopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Publikace byla financována hlavnřím městem Praha z Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menřin na územř hl. m. Prahy pro rok 2009.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětř holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondřřčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300
řřfredaktorka: Jana Kramářová
Vřkonnř redaktori: Lada Viková, Helena Sadřlková a Peter Wagner
Technická redaktorka: Eva Zdařilová

Redakční rada:

Mgr. Viktor Elřřík, Ph.D.; PhDr. Jana Horvážhová; PhDr. Arne B. Mann, CSc.;
Mgr. Helena Sadřlková; Mgr. Lada Viková; Dipl.-Phys. Peter Wagner; PhDr. Renata Weinerová

Odborná poradnř a konzultační skupina:

Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs; PhDr. PaedDr. Karol Janas, Ph.D.; Mgr. et Mgr. Petr Lhotka;
Mgr. Marta Mikluřřáková; Mgr. Kamila Mrážková; prof. Ctřbor Nečas, Doc. PhDr. Jiřř Nekvapil, CSc.

Sazba: Petr Teichman
Obálka: Daniela Kramerová s použitřm fotografiř sbřrkovřch předmětů
z Fondu textilu Muzea romské kultury
Tisk: PBtisk, Přebřam
Produkcii zajiřřřuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořřtovného a balného)
ISSN 1210-8545

Evidenční číslo podle tiskovřho zákona: MK ČR E 6882
Nevyřřádané rukopisy a fotografie se nevracejř. Obsah zveřejněných polemických článků
nemusř být totožný se stanoviskem redakce. Podávánř novinovřch zásilek povoleno
Ředitelstvřm pořř Praha ř.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.